

POVJERENSTVO ZA FISKALNU POLITIKU

POTENCIJALNI RIZICI SUKOB A SAD-a I IZRAELA S IRANOM ZA HRVATSKU

Posljedice ovog sukoba na globalno gospodarstvo već su vidljive. Energetska tržišta reagirala su odmah - konflikt je potaknuo skok cijena nafte na najviše razine u posljednjih godinu dana; barel Brent se popeo za oko 10 % i zadržava se na razini od približno 80 USD po barelu, uz procjene da bi u slučaju produbljivanja sukoba mogla dosegnuti raspon od 90 do 100 USD. Posljedice na kretanje cijena nafte su očekivane, međutim mogu biti i znatno šire. Nakon negativnog utjecaja na tržišta energenata, potrošače i trgovinu, mogle bi se proširiti na globalnu ekonomsku aktivnost kroz inflaciju, poremećaje u opskrbnim lancima i rizike za državne financije. Stoga je napad događaj koji može imati šire efekte na svjetsku ekonomiju. Daljnji razvoj situacije ovisit će ponajprije o intenzitetu i trajanju sukoba, a za sada se spominju tri moguća scenarija:

1. **Blagi scenarij** (kratka eskalacija): Privremeni skok nafte, blagi rast inflacije, ograničen utjecaj na globalni rast.
2. **Teži scenarij** (blokada Hormuškog tjesnaca): Nafta >100 USD, globalni inflacijski val, usporavanje rasta ili recesija u osjetljivim ekonomijama.
3. **Dugotrajni sukob**: Strukturno više cijene energije, trajno sporiji globalni rast i veća vojna potrošnja.

Pritom se posebno prate događanja oko Hormuškog tjesnaca koji je jedan od najvažnijih svjetskih naftnih koridora – kroz njega prolazi oko 20 % globalnih naftnih isporuka. Ako prolaz unatoč svim nastojanjima bude blokiran, čak i djelomično, tržišta bi to odmah “probavila” kroz eksploziju cijena i povećane troškove osiguranja, transporta i logistike. Strahovanje od blokade Hormuškog tjesnaca potiče brodare i osiguravajuća društva na izbjegavanje prolazaka kroz regiju, što je već dovelo do odgađanja isporuka i povećanja troškova. Povećana nesigurnost u lukama i na pomorskim rutama podiže premije osiguranja tereta i logističke troškove, što za posljedicu ima skuplju i sporiju globalnu dostavu roba. Takvi poremećaji utječu na opskrbe lance i mogu dodatno pojačati inflacijske pritiske.

Od početka ruske agresije na Ukrajinu početkom 2022. godine ukazuje se na visoku razinu globalnih nesigurnosti i rizika, što se dodatno pojačalo dolaskom predsjednika Trumpa na vlast u SAD-u krajem siječnja 2025. godine te intenziviranjem njegove vanjskotrgovinske i protekcionističke politike. Pri tome je rizike prvenstveno predstavljao potencijalni negativan utjecaj smanjenja obujma

globalne razmjene na globalni gospodarski rast te zabrinutost od mogućeg ponovnog izraženijeg rasta globalnih cijena poput onog započetog krajem 2021. godine.

Aktualni sukob SAD-a i Izraela s Iranom donosi novu dimenziju takvim rizicima. Iako se intenzitet i trajanje aktualne eskalacije još ne mogu procijeniti, već sada je jasno da ona povećava razinu globalne neizvjesnosti, osobito na tržištima energenata i financijskim tržištima. U slučaju trajnijeg sukoba ili njegova širenja, negativni makroekonomski učinci mogli bi postati izraženiji i dugotrajniji. To se prije svega odnosi na globalni rast cijena energenata, prvenstveno rast cijene sirove nafte i prirodnog plina koji je već prisutan na globalnom tržištu, te na poremećaje u lancima opskrbe i povećanju cijena globalnog transporta. Produljeni sukob mogao bi dodatno smanjiti sklonost investiranju te potaknuti preusmjeravanje kapitala prema sigurnijim oblicima imovine, uz povećanu volatilnost na financijskim tržištima. Istodobno, produbljivanje geopolitičkih podjela moglo bi negativno utjecati na međunarodnu trgovinu i dodatno pojačati protekcionističke tendencije.

Hrvatska je također izložena posrednim učincima sukoba prvenstveno zbog visoke uvozne ovisnosti, osobito u području energenata, te snažne oslonjenosti gospodarstva na turističke prihode, što makroekonomsku stabilnost čini posebno osjetljivom na vanjske šokove. Dodatno ograničenje predstavlja fiskalna politika koja balansira na gornjoj granici manjka opće države od -3,0 % BDP-a, definiranoj Paktom o stabilnosti i rastu, s projekcijom manjka opće države od -2,9 % za ovu godinu i -2,8 % u iduće dvije godine uz dodatne učinke aktivirane klauzule o odstupanju od nacionalnih fiskalnih pravila zbog povećanih izdataka za obranu (do -0,5 % BDP-a).

Robni uvoz Hrvatske je u 2023. i 2024. godini činio oko 50 % BDP-a što Hrvatsku po tom kriteriju svrstava na jedanaesto mjesto među članicama EU-a s najvišom razinom robnog uvoza. Pritom je Hrvatska u 2025. godini najveći dio potreba za sirovom naftom zadovoljavala iz uvoza (86,2 %), a količina uvoza prirodnog plina je bila 3,3 puta veća od domaće proizvodnje (dio plina se pritom izvozi, a dio utječe na stanje njegovih zaliha), dok je uvoz električne energije bio tek neznatno manji od njezine ukupne neto proizvodnje. Hrvatska svoje potrebe za sirovom naftom i plinom najvećim dijelom zadovoljava uvozom iz Azerbajdžana, Kazahstana i Nigerije, odnosno iz SAD-a i Alžira, pa uvoz glavnih energenata nije direktno pogođen aktualnim sukobom, ali će i taj uvoz ovisiti o ukupnim globalnim kretanjima, osobito u situaciji bojkota uvoza energenata iz Rusije od strane EU-a i pojedinih drugih zemalja (poput SAD-a i UK-a).

Posljednji globalni cjenovni udar zabilježen je krajem 2021. godine, pri čemu je Brent cijena sirove nafte skočila s približno 80 USD na najvišu vrijednost od 115 USD u ožujku 2022. godine, cijena prirodnog plina se u nešto dužem razdoblju gotovo utrostručila, a taj rast su pratile i cijene drugih energenata i sirovina. Podaci o uvoznim cijenama industrijskih proizvoda za EU pokazuju da su uvozne cijene

proizvoda djelatnosti rudarstva i vađenja između lipnja 2021. godine i srpnja 2022. godine povećane čak 131,0 % ili 2,3 puta, dok su cijene proizvoda prerađivačke industrije istodobno povećane za 17,9 %. S obzirom da podaci za Hrvatsku za to razdoblje nisu dostupni, može se pretpostaviti slično kretanje razine uvoznih cijena i u Hrvatskoj.

Energija i prijevoz imaju velike pondere u indeksu potrošačkih cijena te snažno utječu na kretanje domaće inflacije. Kao posljedica opisanih zbivanja inflacija je u Hrvatskoj u studenom 2022. godine dosegla razinu od 13,5 % na godišnjoj razini, dok je godišnja inflacija za 2022. godinu iznosila 10,8 %. S obzirom da je u Hrvatskoj i dalje prisutan naglašeniji rast domaće potražnje nego na razini većine drugih članica EU-a, rast cijena je i početkom 2026. godine osjetno izraženiji nego na razini cijele EU i europodručja. To prvenstveno utječe na smanjenje kupovne moći stanovništva i povećanje socijalnih nejednakosti, a utječe i na smanjenje realne vrijednosti štednje, povećava neizvjesnost u gospodarstvu, a kako je Hrvatska članica europodručja nužno je spomenuti i utjecaj visoke inflacije na kretanje globalnih kamatnih stopa (posebno referentnih stopa ECB-a), odnosno na trošak zaduživanja.

Visoka ovisnost gospodarstva o turističkim ostvarenjima proizlazi iz njegove strukture. Inozemni dio prihoda od turizma ostvaruje se u vrijednosti od oko 18 % BDP-a, a prema zadnjim podacima o satelitskoj bilanci za 2022. godinu bruto dodana vrijednost ostvarena u turističkim djelatnostima čini čak 24,5 % ukupne dodane vrijednosti na godišnjoj razini. Stoga ukupno kretanje BDP-a snažno ovisi o turističkim ostvarenjima, što se direktno pokazalo još u vrijeme krize na Kosovu, a potom i u globalnoj krizi započetoj 2008. godine te u COVID-19 krizi 2020. godine. Moguć je i scenarij prema kojem će Hrvatska u aktualnoj situaciji profitirati kao manje udaljena i relativno sigurna turistička destinacija, ali naglasak je ipak na velikoj dozi neizvjesnosti koju trenutna situacija nosi.

Pored toga, Povjerenstvo za fiskalnu politiku, sukladno svojoj ulozi naglašava potencijalne negativne rizike aktualnog sukoba na hrvatske javne financije. Potencijalni izraženiji rast globalnih cijena mogao bi ponovno dovesti do potrebe za mjerama zaštite stanovništva i gospodarstva te povećati proračunske rashode, dok bi usporavanje gospodarske aktivnosti istodobno moglo negativno utjecati na prihodnu stranu proračuna. Takve situacije već su zabilježene u prethodnim krizama, konkretnije 2009. godine, kada je manjak proračuna opće države skočio na -7,0 % BDP-a, te 2020. godine, kada je povećan na sličnih -7,2 %. Pritom je fiskalna politika, zbog izraženijeg povećanja plaća u javnim službama i različitih oblika socijalnih naknada, u relativno nepovoljnoj poziciji jer je uz stabilan godišnji rast BDP-a od približno 2,5 % u ovoj i iduće dvije godine, već predviđen manjak opće države od spomenutih 2,8 % do 2,9 % BDP-a. Potencijalni izraženiji poremećaji na globalnim tržištima mogli bi dovesti do dodatnog povećanja proračunskog manjka i potrebe za većim zaduživanjem, što bi, ovisno o trajanju i intenzitetu takvih kretanja, moglo imati značajne negativne financijske i šire gospodarske posljedice.